

JUTRANJE NOVO

Plačano do:
P. n. Vseučiliška knjižnica
Obvezni izvod.
Pavšalni franko.
Ljubljana.

Izhaša vsak dan zjutraj, izvzemaš ponedeljke.
Mesečna naročnina:
v Ljubljani Din 10.—, po pošti Din 12.—, inozemstvo Din 20.—

Uredništvo: Wolfova ulica št. 1/I. — Telefon št. 213
Brzjavni naslov: „Novosti-Ljubljana“.
Upravišтво: Marijin trg št. 8. — Telefon št. 44.

Rokopisi se ne vračajo. — Oglasi po tarifi.
Pisnim vprašanjem naj se priloži znak za odgovor.
Račun pri poštnem ček. uradu št. 13.238.

Današnja številka obsega 12 strani

In vsebuje med drugim: Tragika nesoglasij.
— Haška akademija meddržavnega prava.
— Ironija zgodovine. — Iz kulturnega sveta.
— Fr. Veber: Problem umske in nagonke pameti. — Splozlem. — Pokojnisko za varovanje priv. nameštencev. — Sedanja Nemčija. — Gospodarska politika. — Zamlivost itd.

„Protokol sporazuma“.

Slednjič je Radić v svoji neprerazumljivosti naredil nerodnost in objavil takozvani »protokol sporazuma«.

S tem je naredil sebi, a še bolj svojim zaveznikom, jako slabo uslugo. Sedaj lahko javnost vidi in presodi, kaj je s tem »protokolom«.

Predvsem je sedaj vsakemu razsodnemu človeku jasno, da »protokola sporazuma« sploh ni in niti biti ne more. Dotični »protokol« ni nič drugega, kakor zapisnik želj, katere so federalisti imeli na srcu, ter so jih izrazili radikalnim odposlancem.

Radić je začel v Beograd pošiljati svoje odposlance. Ti gospodje so v Beogradu obiskovali razne radikalne prvake, govorili to in ono, a niso mogli povedati, kaj federalisti pravzaprav hočejo. Tudi niso imeli prav nobenih pooblastil, da bi kaj sklepali. Ako se jih je vprašalo, so odgovarjali:

Naj pridejo radikalni odposlanci v Zagreb, pa bodo tam zvedeli.

Radić tega so radikalci res poslali dva odposlanca v Zagreb, dva zvesta, kaj federalisti hočejo. Dotična gospoda nista imela nobenega pooblastila, da kaj sklepata ali se dogovarjata. Dokler se ni vedelo, kaj federalisti hočejo, je bilo tudi nemogoče poslati ljudi s takimi pooblastili. Imela sta samo uslugo, da zvesta točko za točko, kaj želijo, da se naredi. V Zagrebu so jima res povedali nekaj želj in ona sta s svojim podpisom potrdila, da sta jih vzela na znanje in bosta o tem poročala radikalnemu klubu. To so potem federalisti imenovali »protokol sporazuma«.

Cela oblika dotičnega zapisnika kaže jasno, da to ni nobena pogodba, nego samo spis želj, kakor so med razgovornikom komu prišlo na misel. Celotako se pogodi za kravo ali najameš hlapca, boš naredil pogodbo v bolj solidni obliki. Od nobene strani ni nobene obveze radikalne stranke.

Radikalna stranka se ni mogla niti spuščati v debatiranje teh želj. Sicer je pa tudi Radić s svojim govorom v Borovgaju takoj drugega dne onemogočil vsak nadaljni razgovor. S človekom, ki govori tako surovo, je vsako razgovarjanje nemogoče.

Če pogledamo vsebino dotičnih, v »protokolu« naštetih točk, moramo reči, da so gospodje, ki so resno mislili, da je na tak način sporazum mogoč, silno naivni. V onih točkah govore samo, kaj želijo, a ne rečejo ničesar, kaj hočejo dati. Za sporazum je pa treba konsenz na obeh straneh. V glavnem gre do vse želje na eno: dajte nam popolno oblast v prečasnih krajih — potem boste pa videli, kaj porečemo dalje. Preden se jim pa da ta oblast, morajo gospodje jasno povedati, kaj hočejo dalje in dati garancije.

Radić je na primer zahteval, da se njemu prepusti, da imenuje namestnika v Zagrebu. Recimo, da bi se mu ustreglo in za namestnika postavilo dr. Prelavca ali dr. Mačka. Kakšne garancije daje, da ta gospod ne bo podpiral republikanske ali protimilitaristične agitacije?

Sicer je pa tak sporazum tudi s pravne stališča nemogoč. V tem »protokolu« se zahteva, naj se trem političnim strankam prepusti, da delajo, vsaka v enem delu države, kar hočejo. Radić bi, ako bi dobil željene koncesije, v kratkem času silno utrdil svojo pozicijo, potem pa prišel z večimi zahtevami, n. pr. naj se mu prepusti še volajstvo itd. Tretjič bi se pa mogel za pogajanja še obrniti na Madžarsko, kamor ga vleče srce!

Radić je hotel torej prevarati radikalce na jako naiven način: Ko sta se Djuričić in Janjić vrnila z dotičnim »protokolom« v Beograd, je bilo takoj jasno, da na ta način ni mogoče narediti nobenega sporazuma. Ako je bilo federalistom v resnici za spravo, naj bi bili navedli stvarne pritožbe, kaj jim ni všeč, a ne samo osebnosti. Predvsem

Odkrita radićevska zarota proti državi.

Uspehi preiskave. — Zarotniki v zvezi s sovražnim inozemstvom. Organizatorji bivši avstrijski oficirji. — Niti zarote vodijo tudi v Ljubljano.

Beograd, 21. julija. (Z) Današnji »Preporod« objavlja načrt priprav za upor v Zagrebu, ki je izdelan v vseh podrobnostih. Iz tega načrta je posneti sledeče:

Separatisti in defetisti so koncentrirali svoje delovanje v Radićevi stranki. Organizacija je velika in dobro izvedena. Deli se v glavnem v tri skupine: v politično, vojaško in socijalno. V politični smeri so deževali Frankovci in Radićevci, v vojaški v prvi vrsti umirovljeni avstrijski častniki, v socijalni pa meščani in uradniki, pristaši gornjih strank. Politično delovanje se je udeleževalo v glavnem potom polemik v časopisu, v zborovanjih itd. Vojaški odsek je stopil v zvezo z našimi sovražniki v inozemstvu in je popolnoma izvedel vojaško organizacijo. Socijalni odsek je podpiral prvo in drugo skupino. Organizacija je intenzivno delovala že več kot dve leti in se deli na odseke in oddelke.

IZDAJNIŠKO DELOVANJE.

Sedanja preiskava se vodi predvsem o delovanju vojaškega odseka. Stvari so prišli na sled s tem, da je bilo ukradenih nekaj vojaških dokumentov. Na čelu upokojenih avstro-ogrskih častnikov je stal general Salis-Seewis, znani trinog iz Beograda za časa zasedbe. Čim se je uvedla preiskava, je takoj odstopil s svojega mesta kot predsednik društva. Podzemska organizacija je delovala proti Hrvatski. Storila je strašen politični zločin. Imela

je zveze z Italijo in Madžarsko in je razdeljevala orožje, ki ga je dobivala iz Italije v vagonih, natovorjenih s premogom. Tako orožje so našla oblastva v Varaždinu in so jasen dokaz, na kaj so se pripravljali defetisti. Sedaj postajajo razumljive Radićeve pretnje, da se ustvari hrvatska republika, čim da Radić za to znamenje. Središče podzemnega delovanja je bil Zagreb, od koder so vodile smeri Zagreb—Reka, Zagreb—Varaždin—Budimpešta, Zagreb—Ljubljana—Rakek, Reka—Zagreb—Budimpešta in Zagreb—Požega.

TAJNE ORGANIZACIJE.

Hrvatska republikanska seljačka stranka je izvedla razne odseke, tako ljudski, ženski, dečkiški in dečki odsek. Delovanje teh odsekov se je kazalo v tem, da so sejali mržnjo proti Srbiji in Srbom, pa tudi proti onim, Hrvatim in Slovincem, ki so hoteli dobro naši domovini. Srbe in posebno Srbijance so zlostajljali na vsak korak. Vojaško organizacijo so vodili bivši avstro-ogrski častniki. Med njimi so se posebno izkazali Matašić, Plišić, Kusadžić.

Razen javne organizacije je delovala tudi tajna, podzemna, ki se je sestajala v barakah na Cigani št. 6. Tajna organizacija se je udeleževala pod imenom »Organizacija avstrijskih invalidov«. Preiskava, ki jo vodijo vojaška oblastva, je dognala, da so bili poslani ukradeni dokumenti v Italijo in na Madžarsko. Aretiranih je bilo veliko oseb, med njimi tudi aktivnih častnikov. V

tej smeri so se udeleževale tudi ženske. Soproga nekega višjega železniškega uradnika v Ljubljani je ena najmarljivejših članic te vojnunske organizacije. Nakupila je z italijanskim denarjem dve vili na Bledu, ki ju je prenesla na ime svoje sestre. Ta gospa bo v kratkem aretirana. Znano je, da ta gospa prijateljsko občuje z mnogimi avstrijskimi častniki, ki so bili sprejeti v našo vojsko.

VSE PRIPRAVLJENO...

Danes poročajo iz Zagreba, da je bilo že vse pripravljeno za vstajo in za proglašitev republike. Ustvarjena je bila močna vojska. Radića je treba hitro in brez odloga prijeti še danes, ker bi bilo jutri že prepozno. »Hrvatski Borec«, ki je eksponent federalistov, je bil sicer prepovedan, se pa vse eno tajno šiska in razpošilja v kuvertah. Naša dolžnost je, da nastopimo v obrambo časti našega kralja proti Radićevim žalitvam. Naša vojska in naš narod morata rešiti domovino.

RADIĆEVA ODSOTNOST.

Zagreb, 21. julija. (Z) Predsednik hrvatske republikanske seljačke stranke, Stjepan Radić, ki se že nekaj dni nahaja na svojem posestvu, bi se imel danes povrniti v Zagreb. Sedaj pa se pričakuje, da se povrne v tork ali sredo. Tudi v njegovi odsotnosti ima glavni odbor stranke redne seje in sestanke, na katerih razpravlja o tekočih vprašanjih.

Politična situacija.

Beograd, 21. julija. (Z) Včeraj se je videlo, da narodna skupščina ne bo mogla končati danes svojega dela, ker je sprejel zakonodajni odbor šele danes uradniški zakon. Dasi so poslanci utrujeni in precej nervozni, bodo svoje razprave nadaljevali še nekaj dni.

Ves notranji položaj se smatra kot precej zamotan in resen. Parlamentarni klubi so silno vznemirjeni vsled dogodkov v Zagrebu in po drugih krajih Hrvatske. Z mnogih strani se pojavljajo zahteve, naj se vlada vendar enkrat odločno postavi proti Zagrebu. Vid se, da je vlada že zavzela drugo stališče proti antidržavnim elementom v prvi vrsti v Zagrebu.

V vladnih krogih pričakujejo, da bodo zapustili Radića vsi oni, ki jih je pridobil zase z raznimi obljubami, ki jih pa Radić ni mogel izpolniti v štirih letih. Radić se skuša s pomočjo svojih pristašev vzdržati na svojem mestu, ampak to mu bo težko uspelo. Od onih, ki ga bodo v prvi vrsti zapustili, je treba omeniti zajedničarje, ki že davno čakajo na ugoden trenutek, da se od njega odcepijo. Zato je značilen včerajšnji sestanek dr. Šurmina in Ljube Jovanovića. Trdi se, da bo od Radića odpadla tudi skupina dr. Šurmina z »Obzorom« na čelu. Resnost notranjega položaja države je povzročila, da se skoraj vsak dan sestane ministrski svet k seji.

Nova cepitev med demokrati.

Beograd, 21. julija. (Z) Na včerajšnji seji demokratskega kluba je prišlo do burnih prizorov, ker se je

Sestanek Male antante.

Beograd, 21. julija. (B) Na sestanku Male antante v Sinaji se bo razpravljalo o vprašanju razširjenja Male antante z eventualnim pristopom Poljske in Albanije. V to svrhu je prišel v Bukarešto albanski minister za zunanje posle Vangel. Vsi bukarški listi so prinesli vesti o tem, dasiravno albanski zunanji minister njihovim urednikom ni hotel dati v tem pogledu

nikake izjave. Albanski zunanji minister bo posetil tudi Beograd na svojem povratku iz Bukarešte.

Praga, 21. julija. (B) Predsednik češkoslovaške republike dr. Masaryk odputuje dne 20. avgusta za tri dni v Bratislavo, a za tem pojde v Tobolsk, kjer bo sprejel diplomate Male antante. Nadejajo se, da se bo Masaryk od tej prilike sestal v tem mestu z romunskim in našim kraljem.

htevali, ako se jim izpolni te prve točke. Oni niso od sebe ničesar obetali in ničesar dajali. Tako pogodba je seveda nesprejemljiva. Radikalca sta zahtevala federalistov poslušala, zabeležila, potrdila s podpisom, da sta vzela na znanje in odšla. To je bilo vse.

Reparacijski problem.

Pariz, 21. julija. Agence Havas javlja: Kakor se doznava, temelje angleški spisi na tem, da se sestavi komisija strokovnjakov, ki jo je smatrati kot neposredno naslednico reparacijske komisije in ki bo dobila nalog, da položaj Nemčije prouči in da da pobude za rešitev reparacijskega vprašanja. Odgovor Nemčiji izraža obžalovanje glede pasivnega odpora. V spremnem pismu se predlaga, da se Francija proti garancijam Nemčije povrne k nevidni zasedbi.

Resni nemiri v Nemčiji.

Vratislava, 21. julija. (K) Višji predsednik pokrajine Dolnje Slezijske je odredil za mesto in deželno okrožje Vratislava poostreno obsedno stanje. Zaradi tega so zborovanja pod milim nebom do nadaljnjega prepovedana, dočim je zborovanja v zaprtih prostorih treba 24 ur poprej prijaviti. Kdor se temu ne bi pokoril, bo kaznovan z zapornim do treh mesecev in z denarno globo do 10 milijonov mark. Nadalje je policijski predsednik objavil razglas, v katerem poziva policijsko stražo, da nastopi proti izgredom z vsemi sredstvi. Na stotine ljudi je bilo že aretiranih. Več oseb, ki so plenile, je plačalo svoj pohlep po tujem blagu z življenjem. Ljudstvo se nujno opominja, da se ne mudi brez potrebe na cestah. Zbiranje v gručah je prepovedano. Točenje žganja in alkoholnih pijač je do preklica prepovedano. Splošna zveza nemških strokovnih organizacij se je ponudila, da podpira varnostno policijo pri vzdrževanju miru in reda. Oblasti so sprejele to ponudbo.

Vratislava, 21. julija. (K) Včeraj je prišlo tukaj v več mestnih okra-

Reško vprašanje.

Beograd, 21. julija. (B) Iz Rima javljajo: Reški listi priobčujejo protest reške konstitucije proti zahtevi poslanca Grossicha v rimskem senatu, da Reka želi biti priključena k Italiji. Protest se poziva na plebiscit iz 1921 in na manifest, ki je bil izdan o neodvisnosti Reke.

SMRTNE OBSODBE.

Kaira, 21. julija. (Reuterjev urad) Od 13 oseb, ki so bili obtoženi zaradi zarote proti angleškemu uadnikom, je bilo pet obsojenih na smrt, ostali pa na ječo.

Zakonodajni odbor.

URANDNIŠKI ZAKON SPREJET.

Beograd, 21. julija. (Z) Danes dopoldne je imel zakonodajni odbor sejo, na kateri je predsednik naznanil, da so bili v pododbor za proučevanje zakonsk predloga o sodnikih izvoljenih poslanci dr. Peleš, dr. Vasa Jovanović, dr. Kojić, Velja Popović, dr. Moser, dr. Lalošević, dr. Kumanudi, dr. Grisono, dr. Hohnjec, dr. Šelkija Behmen in Joca Jovanović. Za predsednika je bil izvoljen dr. Peleš, za podpredsednika Vasa Jovanović.

Zakonodajni odbor je nato prešel na dnevni red in razpravljao o enajstem poglavju uradniškega zakona, ki govori o prehodnih določbah. Poslanec dr. Popović je predlagal, naj se sklene, da se mesta, ki so izpraznjena, vsled revizije ne zasedejo za dobo treh let. Zunanji minister dr. Ninčić je predlagal, naj ne bi uradniki zunanjega ministrstva prišli pred disciplinarno sodišče, ker je v tem ministrstvu mnogo stvari delkatne naravi, ampak naj se zadeva prepušči ministru samemu. Demokrat Svetozar Gjorgjević je predlagal, naj se nastavljo uradniki s fakultetno nabožbo v 8. skupini I. kategorije.

Govoril je še radikal Simonović, naker je bila debata o uradniškem zakonu.

Beograd, 21. julija. (B) Na popoldanski seji zakonodajnega odbora je ob priliki diskusije o prehodnih naredbah opozicija demokratov zapustila sejo radi tega, ker od njih predlagane izpremembe niso bile sprejete. Po kratkem odmoru se je seja nadaljevala. Po pretrusu o prehodnih naredbah se je izvršilo glasovanje tako, da je zakonodajni odbor sprejel s 23. glasovi uradniški zakon.

Pariz, 21. julija. (K) Ministrstvo za zunanje zadeve je prejelo danes opoldne angleško noto, ki se bavi z vprašanjem nemške vojne odškodnine. Zunanje ministrstvo molči o vsebini te listine in si je nadelo ono rezerviranost, ki je potrebna sprčo pogajani, ki so še v teku. Ministrski predsednik Poincaré bo proučil noto in se potem skušal sporazumeti z belgijsko vlado, da se morejo uvesti posvetovanja med obema vladama.

jih do velikih nemirov. Ljudstvo je vdrla v nekaj trgovin z oblekami in jih izropalo. (W)

Vratislava, 21. julija. (K) Včerajšnji nemiri so se zvečer ponovili. Demonstranti so napadli nekaj gostlin, kavarn in slaščičarn, pobili okna, vdrli v lokale in jih popolnoma izropali. (W)

Vratislava, 21. julija. (K) Nekaj trgovin je še tudi danes zaprtih. Policija je danes izvršila še nadaljnje aretacije. Po policijskih ugotovitvah znaša število mrtvih šest, ranjenih pa štiri-najst oseb. Nekaj aretirancev so zopet spustili na svobodo. (W)

Ludendorff se maščuje

Monakovo, 21. julija. (B) Na zborovanju telovadcev je imel general Ludendorff govor, v katerem je rekel, da se nemška vlada mora zavedati ljubezni do domovine in mržnje proti vsem sovražnikom. Nemci se morajo maščevati. Biti član telovadskega društva, je rekel Ludendorff, znači za Nemce neobhodno potrebo.

GRŠKA IN TURŠKA DEMOBILIZACIJA.

Beograd, 21. julija. (B) Atenski list »Independent« javlja na podlagi informacij turških listov, da sta Ismet paša in Venizelos sprejela načrt o istovremni demobilizaciji vojske. Ta načrt bo predložen vladama v Angori in Atenah v odobrenje. Po sprejetju bo priključen mirovni pogodbi.

Današnje prireditve.

V Ljubljani:

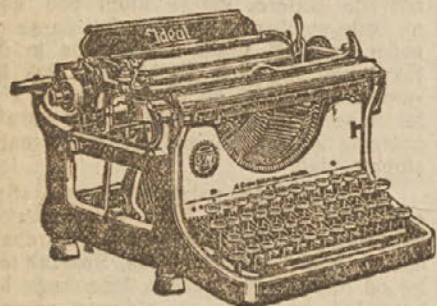
Kino Matica: »Oko mrtveca«.
Kino Ideal: »Na razvalinah raja«.
Kino Tivoli: »Veliki flirt«.
Nočna lekarniška služba v Ljubljani:
Tekoči teden: Sušnik, Marijin trg in Kurat, Gosposvetska cesta.

— Moderna latinščina. V Parizu bo začela spet izhajati revija Janus v latinskem jeziku, »recensio bimestris«, obdelovala bo razna aktualna vprašanja, imela bo na pr. rubriko »De Saloniibus atque expositionibus«. Zaenkrat je izšel okoli na subskripcijo v prav lepem latinskem stilu: »Me subsciptorem habes. Itd.

BERSON

Gumi pete in gumi podplate
Pocenile so se!

Najpopolnejši pisalni stroj sedanosti!
Tudi na obroke!

The Rex Co., Ljubljana

Telf. 268 int. Gradišče 10.

Ustanovljeno 1906.

Zahtevajte ponudbe.

L. Mikuš

Ljubljana,

Mestni trg 15

izdelovatelj
dežnikov

Na drobno! Na debelo!

Zaloga

sprehajalnih
palic.

Popravila točno in solidno

Oglašujte

v „Jutranjih

Novostih“.

LJUBLJANSKA KREDITNA BANKA

Delniška glavnica:
Din 25.000.000

Rezerve:
nad Din 20.000.000

LJUBLJANA, Dunajska cesta
v novi palači

Brzjavni naslov:
BANKA LJUBLJANA

Tel. št. 261, 413, 502, 503
in 504

Čekovni račun: št. 10.509

Podružnice:

Brežice	Novi Sad
Celje	Ptuj
Gorica	Sarajevo
Kranj	Split
Maribor	Trst
Metković	

Izvršuje vse bančne posle najkulantneje.

Elektrotehnično podjetje
Leop. TRATNIK

LJUBLJANA, Sv. Petra cesta št. 25.

Gradnja elektrarn, polaga
motorjev in instalacijskega
materijala, Svetilna telesa,
likala itd.

Engro trgovina

z 30 milijonov kron letnega prometa se v
Sloveniji ugodno proda. Ker je ista ob italijanski
meji, je pripravna tudi za eksport in import.
Potrebni kapital 3. milijone kron. Naslov se izve
pri upravi lista.

Svinec Cink Aluminij

Čast nam je javiti vsem interesentom, da je

Cinkarna d. d. v Celju

poverila naši tvrdki generalno zastopstvo za **nakup** vseh svojih potrebščin
(cinkove rude, kovin, premoga, olj itd.), kakor tudi za **prodajo** vseh svojih
izdelkov (surovega in rafiniranega cinka, cinkove pločevine, cinkovega prahu itd.).
Prosimo vse stare in nove dobavitelje in odjemalce cinkarnih potrebščin
in izdelkov, da se v interesu hitrejšega poslovanja obračajo izključno na pod-
pisano tvrdko.

Evgen Lovšin, „rude in kovine“

Ljubljana, Miklošičeva cesta 15

Telefon 570

Brzjavni naslov: „Rude“

Generalno zastopstvo za Jugoslavijo in za Balkan tvrdki:

The Central European Mines Ltd., Mežica
Kemična tovarna v Mostah pri Ljubljani
in Cinkarna d. d. v Celju.

Prodaja slaščičarne in kavarne.

Že 47 let pod firmo **P. KIRBISCH** v Ljubljani,
Kongresni trg 8 obratovana slaščičarna s kavarno se
v polnem obratu proda takoj ali pozneje.

Eventualno se ob posebni oddaji strojev, oprem-
nih predmetov itd. lokal tudi drugače odda v najem.

Šentjanški premog

vseh vrst in vsake množine nudi po
zmernih cenah za promptno dobavo

Šentjanški premogovnik **AND. JAKIČ, KRMEČ, Dolenjsko.**

Prodajni urad v Ljubljani, Krekov trg 10.

AVTOMOBILE
TOVORNE
OSEBNE
RABLJENE
J. GOREC
LJUBLJANA
PALAČA LJ-KRED-8.

Velika zaloga klobukov
in slamnikov se dobi pri

Franc Cerar

družba z o. z.

tovarna v Stobu,
pošta Domžale.

Prevzamejo se tudi stari klo-
buki in slamniki v popravilo
pri Kovačević i Tršan
v Ljubljani, Prešernova ul. 5.
Sprejemanje v sredo.

Zaloga v Celju,
Gospodsk. ul. št. 4.

Stalne cene pod svetovno
pariteto ob največji izbiri
nudi za vse vrste blaga

V.
mednarodni dunajski
semenj (od 2.-8. sept. 1923)

Pojasnila daje
WIENER MESSE, WIEN VII.,
ter častno zastopstvo v Ljubljani:
Avstrijski konzulat, Turjaški trg št. 4.

Trgovci
tekstila!

Poiščite pri kupovanju na Dunaju
tvrdko

Heinrich Grünhut

I. Rudolfsplatz 13.

katera ima vedno na skladišču
transit velike množine
vseh vrst tekstilne robe.

GRADBENO PODJETJE
ING. DUKIČ IN DRUG

LJUBLJANA, Bohoričeva ul. 20.

Vsem cenj gostom vljudno naznanjem, da jim je na
razpolago posebna soba s klavirjem v prvem nadstropju
ter soba za zborovanje. Vsak petek sveže domače in
morske ribe. Vsak dan polenovka s polento na tržiški
način, kakor tudi druga gorka in mrzla jedila. Sprejemajo
se abonenti na hrano proti dnevni plači 15.— Din.
Vino črno dalmatinsko Din 8.— belo, dolenjsko
Din 8.—, čez ulico Din 7.— ter druga boljša vina. Za
obilen poset se priporoča

IVANKA VIDMAR,

gostilničarka

Sv. Jakoba trg 5.

Premog
Oglje
Drva

Podpisana tvrdka prodaja:

Trboveljski I^a premog
in bukovo oglje

iz svojega skladišča na južnem kolodvoru, ter
suha, trda in mehka drva

rezana v dolžino za kuhinjsko vporabo iz svojega
skladišča na Zelenem hribu.

Premog in oglje se oddaja v detajlu v vrečah,
ali en gros v celih vagonih z 10% popustom od
fakturnega zneska za združene odjemalce ali posa-
meznike.

Vsa goriva se odpremiijo po želji po naših vpre-
gah na dom.

Naročniki naj se javijo pri podpisani tvrdki:

„IMPEX“

eksportna in importna družba z o. z. v Ljubljani

Krekov trg št. 10, I. nadstropje.

Jadranska banka - Beograd

Delniška glavnica: Din 60.000.000. Rezerva: Din 32.515.000

Podružnice:

Bled	Jesenice	Metković
Cavtat	Korčula	Prevalje
Celje	Kotor	Sarajevo
Dubrovnik	Kranj	Split
Eicegnovi	Ljubljana	Sibenik
Jelsa	Maribor	Zagreb

Amerikanski oddelek.

Naslov za brzjave: **JADRANSKA.**

Afilirani zavodi:

JADRANSKA BANKA: Trst, Opatija, Wien, Zadar.
FRANK SAKSER STATE BANK, Cortlandt Street 82, New-York City.

BANCO YUGOSLAVO DE CHILE: Valparaiso, Antofagasta,
Punta Arenas, Puerto Natales, Porvenir.

Drobtine.

ARKANSASKI DIJAMANTI.

Skoro vsi dijamanti, ki so jih našli v Zedinjenih državah, izvirajo iz države Arkansas; dosedaj so jih zelo malo našli v drugih državah. V dijamantskih rudnikih države Arkansas so našli približno 6000 dijamantov. Ta polja se nahajajo v Scott County, kjer je neki farmer našel prvi dragulj visoke vrednosti leta 1906. Mula katero je jahal, je zadel s kopitom ob neki kamen, ki se je zelo lepo svetil. Farmer je skočil z mule, pobral kamen in ga vtaknil v žep. Nekaj dni pozneje je isti farmer našel še več takih kamnov. Poslal jih je znani newyorški zlatarni Tiffany, ki je ugotovila, da gre za prave dijamante. Pravijo, da je prodal farmer nato svojo farmo za velikansko vsoto.

Ceravno ni prišlo do večje važnosti tega dijamantskega polja, je vendar dalo prilično število dragocenih dijamantov. — Mnogi arkansaski dijamanti so ravnotako dobri kot durgi, so pa tudi taki najčistejše vrste. Strokovnjaki so ugotovili, da imajo ti dijamanti isto vrednost kot oni, ki se izkopavajo v Jagersfonteinu v južni Afriki in oni, ki so bili najdeni v Indiji.

Nekateri so bili celo zelo drago prodani. Večinoma so še neizbrušeni in se na-

hajajo v muzejih in privatnih zbirkah. Do so morali izkoati za vsaki karat 8 ton rude, medtem, ko najdemo v afrikanskih rudnikih na vsaki dve toni rude po en dijamant.

— Nova moda pri živalih. Že ponovno so prišli levi in tigri v Bourget v Parizu z aeroplanom. V starih časih so oroslane slikali tu pa tam s perotnicami; ni pa si nihče mislil, da bodo zverine kedaj frčale po zraku.

PREVIDNI VLOMILCI.

Če je kje na svetu previdnost, jo moramo priznati predvsem pač vlomilcem, ki končno vendarle riskirajo par let svojega življenja, ako jih zalotijo pri njihovem sicer ne baš poštenem poslu. Previdnostne mere pri posameznih vlomilskih družbah pa se vedno ravna po stopnji javne varnosti v dotični deželi. Pri primitivnih razmerah, kjer nimajo dovolj varnostnih organov zadostuje, ako postavijo akcijski vlomilci svoje straže, kar pa ne zadostuje v deželah, kjer je mnogo varnostnih organov. Berlinski vlomilci se na primer poslužujejo slededčega sredstva: Paznika skrijejo v kakem grmovju in mu dajo klopčič vrvi, ki jo nato napeljejo do hiše, ki jo nameravajo obiskati. Berlinski vlomilci se namreč specializirajo na samotne okoliške hiše. Drugi konec vrvi pa privežejo na kak predmet, ki napravi pri najmanjšem potegljaju velik ropot. To

je za akcijske vlomilce znamenje, da se bliža nevarnost. Angleški vlomilci pa se poslužujejo modernih izumov. Opremljeni so namreč z brezžičnim telefonom.

— Bodoči spomenik. V Milanu je v ozki uličici Paolo da Canabio neznatna dvonadstropna stavba, kjer bodo vzdiali na javne stroške spominsko ploščo v počast zibel fašizma. Tu je namreč 15. nov. 1914 Mussolini ustanovil svoj dnevnik »Popolo d' Italia«.

* Tutankhamen še vedno maščevalen. Anglež Lingviston Poe je šel s številnimi drugimi Angleži, ki si kaj takega lahko privoščijo, v Egipt. Ogledal si je dragocene zaklade, ki so jih našli v Tutankhamenovem grobu ter se nato vrnil v domovino. Kjer je le našel priliko, se je norčeval iz ljudi, ki verujejo, da se je Tutankhamen maščeval nad Carnarvonom, ker ga je motil v tiščletnem spanju. Nekega lepega dne pa Lingviston ni mogel vstati. Zdravniki so ugotovili pljučnico, toda kmalu so se uverili, da gre za zastrupljene krvi. Našli so simptome iste bolezni, kateri je podlegel slavn raziskovalec.

* Marcel Prevost in njegov nekrolog. Skandinavsko časopisje je dalo znanemu francoskemu pisatelju Marcelu Prevostu priliko, da je čital svojo posmrtnico. Z neko brzotjavno napako je bilo doseženo, da se je smrt Marcela Prevosta pretvorila v

smrt autorja »Don Juana«. Ta slučaj nas spominja na duhovit odgovor, ki ga je poslal ameriškim listom Mark Twain, ko je čital v njih poročila o svoji smrti. Sporočil jim je kratko: »Poročila o moji smrti še niso potrjena.«

* Usodepolna zmota. Neki pariški tednik prinaša sledečo zanimivo anekdoto, za koje resničnost jamči ugled lista. Kardinal Dubois je imel v neki pariški cerkvi pridigo za »Udruženje padlih in skesanih deklet«. »Moje hčerke — je pridigoval — z veseljem ugotavljam, da so zginitili z vaših lic sledovi vašega grešnega življenja in da ste se kot zgubljene ovce vrnile k svoji čredi.« Komaj je izrekel teh par besedi, je pristopil k njemu neki duhovnik in mu nekaj rekel na uho. Kardinal namreč ni zapazil, da ne govori članicam, ampak pokrovi telicam, samim najuglednejšim pariškim damam.

— Gledanje brez oči. Metoda je iznašel dr. Farigoule, znan pod pisateljskim imenom Jules Romains. Koncem junija je po njegovih navodilih dr. Simonin nadaljeval v Bordeauxu poskuse gledanja izven mrežnice, ki so se mu povoljno obnesli. Poskusi so se vršili pod najboljšimi psihološkimi in kritičnimi pogoji. Nasprotniki sicer trdijo, da ne bo nikoli mogoče videti brez oči; drugi zopet upajo, da se bo posrečilo izvenmrežnično gledanje in da bodo slepi izpregledali.

Pisalni stroji itd.

Mehanična delavnica
(popravljalnica)

LJUBLJANA

Selenburgova ulica 6/1.

L. BARAGA.

THE REX Co,

LJUBLJANA.

TELEF. ŠT. 268 INT. GRADIŠČE 10.

Barvne trakove za vse
pisalne in računske stroje.

Kemična tovarna SHS Moste pri Ljubljani javlja tužno vest,
da je njen ravnatelj g.

STONE TURK, ing. kemije,

poročnik v rezervi

danes po dolgotrajni mučni bolezni preminul.

Moste pri Ljubljani, 21. julija 1923.

Kemična tovarna.

Preselitev trgovine.

Naznanjamo uljudno, da preselimo svojo trgovino z železnino z 25. julijem t. l. iz Cankarjevega nabrežja št. 1 v svojo lastno hišo

v Stritarjevo ulico št. 7,

kjer bomo trgovino **znatno razširili.**

Prosimo sodobno za nadaljno naklonjenost, ter zagotovimo cenjenim odjemalcem najboljšo potrebo.

Z odličnim spoštovanjem

Breznik & Fritsch,
trgovina z železnino.

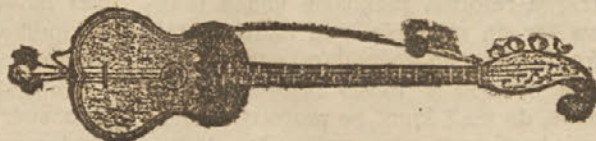
Protiv znojnih nogu upotrebite

HOFER PUDER br. III.

Dobiva se u svim apotekama i drogerijama.

RAVE d. d., ZAGREB.

Cenike tambura šaljem svakome badava!

Stara rukotvornica tambura

M. GILG

Preloščica - Sisak, Hrvatska.

Oglašujte v „Jutranjih Novostih“!

MALI OGLASI:

Cena oglasom do 20 besed Din 5.—; vsaka nadaljna beseda 25 para, z davščino vred.

Uradnik

z večletno prakso vseh pisarnišk del išče primerne službe. Sprejme tudi mesto delovodje, skladiščnika ali poslovodje. Ponudbe s navedbo plače pod »Delaven« na upravo »Jutranje Novosti«.

Priporočam

svojo bogato zalogo spalnih in jedilnih sob ter raznega novega pohištva. Marija Baumgartner, Celje, Gosposka ulica št. 26.

Visji natakar,

zmožem 7 jezikov išče mesta po možnosti v restavraciji. Ponudbe na upr. l. pod »Natakar«.

Komet

je najboljši, najcenejši tekoče čistilo za parkete in linoleum. Domač proizvod brez duha. Otroče lahko delo in minimalna poraba. Dobi se v vseh boljših trgovinah. Glavna zaloga: Aleksander Wislak, Ljubljana, Gosposvetska cesta.

Kontoristinja

z večletno pisarniško prakso, zmožna strojepisja in vseh kontornih del želi premeniti mesto. Ponudbe prosil pod »Vestna«, na upravo lista.

Stružniki

malo rabljeni (hobelbanki) s primernim orodjem se prodajo. Naslov v upravi lista.

Tri sobe

v novo zgrajeni hiši, vsaka s posameznim vhodom oddajajo se posamezno v najem za večletno dobo le proti naprej plačilu za daljšo dobo. Resnim reflektantom daje iz prijaznosti ustna pojasnila pisarna Prešernova ulica št. 54./I. pisarna vprašanja je pa staviš poštini predal št. 149.

Potnik.

Išče se potnik za večje industrijsko podjetje v Jugoslaviji, katero izdeluje železne in pločevinaste konstrukcije, kovške izdelke, vijake in zakovice za Srbijo, Hrvaško in Slovenijo. Prednost imajo oni, kateri so to stroko že opravljali in oni, kateri posedujejo druga zastopstva radi prihranka izdatkov. Ponudbo pod »Industrija 100« na upravo lista.

Novo pohištvo,

obednica (mahagoni) in salonska garnitura (piliš), skupno ali posamezno se prodaja najvišjemu ponudniku. Za ogledati v brzo-voznem skladišču južnega kolodvora v Ljubljani dnevno med 8.—11. in 14.—16. uro. Pisarne ponudbe, vezane na 8 dni je vpsolati pod štev. 631/II-28 na obratno ravnateljstvo južne železnice v Ljubljani do 7. julija.

Blazine, žima

morska trava. Peter Kobal Kranj, Glavni trg tvorilca vseh vrst blazin in žime in morske trave, modroce na peresih. Specijalna tvrdka za izdelovanje klubgarnitur. — Najnižje cene! — Najsolidnejši izdelki! — Zatevajte oferte in cenike!

Učenec.

star 17 let, ki ima že dve leti ključavniške učne dobe, želi mesta s hrano in stanovanjem. Cenjene ponudbe na pošto-ležeče Poljčane.

Iščem

večjo svoto posojila proti popolni pupilarni varnosti in ugodnim obrestim. Cenj. ponudbe na upravo lista pod »Varnost«.

Letni manipulant

išče službo kot prevzemalec lesa in oglja. Nastop mogoč takoj. Cenjene ponudbe pod »Vestna« na upravo lista.

Zemljišče za malo stanovanjsko kolonijo.

Solčna lega ob periferiji mesta Maribor v obsegu 3—6 oravol išče »MOJ MIR« Kreditna in stavbna zadruga v Mariboru.

Nemehlovano sobo

v mestu se išče. Ponudbo se prosil pod »Nemehlovana« na upravo lista.

Strojni inženir.

Veliko industrijsko podjetje išče za vodilno mesto večšega strojnega inženirja, kateri je bil že zaposlen pri strojništvu in železnih konstrukcijah, ki ima dobri odnosi na deželi, ter je razen deželnega jezika tudi nemščine popolnoma vešč. Ponudbe pod »Strojni inženir« na upravo lista.

Premog - zdrob

čez 5000 kalorij nudim franko vagon Mestnje Din 2.300 za vagon. Takojšnja dobava ca 10 vagonov, drugače 2 vagona na mesec. Cenjena naročila pod »Zdrob 5500« na upravnistvo.

Gospodična,

ki je absolvirala trgovski tečaj s dobrim uspehom, želi primerne službe, najraje v Ljubljani. Cenj. ponudbe prosil pod »Zanesljiva« na upravo lista.

Pozor, tiskarne!

Prodajam poceni rokopis prevoda znamenitega angleškega romana v svojo ponatisa in založbo. Naslov v upravi.

Proda se

posestvo, sestojajo iz hiše v dobrem stanu, gospodarska poslopja, 8 oravol sveta, vrt, sadonosič, njive, 1/4 ure od postaje Rače, lepa lega, po zelo ugodni ceni. Ponudbe pod »Prilika« na upravo lista.

Pohištvo,

dobro ohranjeno - kompletna postelja s tušno in žimnato opremo, razne omare, kredenca, kuhinjska posoda, stenska ura, obleka, perilo, miza slike in drugo se prodaja na prostovoljni javni dražbi v nedeljo dne 15. julija zjutraj ob 1/8 uri v Hrenovi ul. 17/II. levo.

Tražim domačicu

kučevnu lepu, nježno odgojeno i obravnavo osebo, zdravo besprekornog vladanja, dobre prirode, okretnu i veštu u kuhanju; ja sam samac, veštergovac, dobro situiran, gde bi se mogla i udostiliti. Ponudbe sa fotografijom na adresu: Milan Ivković, Novi Sad, Kralja Petra ul. 1.

Zamenjam brivnico

dobrodošlo s stanovanjem, mesečni promet 8.000.— Din z enakom ali kupim lokal. Odvetnik Rakun, Celje.

Hiša

ono- ali dvodružinska, z vrtom, četr ure od Celja, v krasni, mirni, solnični legi se ugodno prodaja. Cela hiša takoj na prostu. Pisarna in ustmena pojasnila: D. Čebin, Celje, Lava 27.

Josip Andlovic

strojno mizarstvo

Ljubljana,

Karlovška cesta št. 22.

Sprejema vsakovrstna

stavbna dela in opre-

me trgovskih lokalov.

Lastna zaloga pohištva

Ljubljana, Homenskega ul. 28.

Trapistovski sir

prvovrstni, kg 25.— Din,

pirovo in čajno maslo

kg 50.— Din razpošilja

so zmernih cenah mle-

karna Karel Laznikov,

Dežanovac (Slavonija).

Za naše malčke!

Najcenejše in najhvaležnejše

darilo našim malim je:

Moj zverinjak

knjiga s 45 slikami in k tem

spadajočim besedilom, za

pouk in kratek čas Din 6.—

Moji ljubčki

živalske slike za naše malčke

na trdem močno vezanem

kartonu Din 15.—.

Mladi slikar

10 tiskanih predlog za po-

barvanje z akverel-barvam

ali pastel-barvniki Din 4.—

Črnpeter

staroznana, vesela družabna

igra za zimske večere. I igra

Din 4.—.

Vse se dobi v

:: Zvezni tiskarni ::

in knjigarni

v Ljubljani, Marijin trg 8.

France Veber:

Problem umske in nagonске pameti.

II.

Da dospemo v najkrajšem času do takih kriterijev, ki bi nam omogočali, govoriti o strogi pravilnosti ali nepravilnosti tudi izvestnega čustvovanja in stremjenja, si moramo iste kriterije preizkusiti na novem polju, kjer se že stoletja govori o pravilnosti in nepravilnosti, na polju golega predstavljanja in mišljenja. Zato hočem najprej podati one činitele, ki so življenjskega pomena za predstavo in miselno, t. j. strogo umsko pravilnost ali nepravilnost. Ne bom se torej spuščal v poedine zakone te pravilnosti ali nepravilnosti, kakor jih navaja n. pr. tradicijska »logika«, temveč navedel bom samo načelne fundamente te logike, s katerimi tudi vsa umska pravilnost kot nepravilnost že načelno stoji in pade. Šele nato bom se vprašal, ali ne nahajamo takih načelnih fundamentov tudi na polju čustvovanja in stremjenja, na polju nagonskega doživljanja, ker je jasno, da nas odločitev tega vprašanja edina vede obenem do odločitve vprašanja, ali v resnici smemo in moramo govoriti tudi o strogi nagonski pravilnosti ali nepravilnosti.

Glede predstavljanja in mišljenja pa je tu predvsem pomniti to, kar sem povdarjal že v prejšnji študiji (»Problem spoznavanja in zmote«), da je namreč samo vse pristno predstavljanje in mišljenje — pravilno ali nepravilno, dočim stoji vse nepristno umsko doživljanje izven slednjega nagonstva. V tem stiku pa je zdaj zanimiva okoliščina, da se nam vse to in samo vse to, kar si na pristen način, torej n. pr. »z odprtimi očmi« ali »z odprtimi ušesi« predstavljam ali pa kar na pristen način, torej »z lastnim prepričanjem« mislimo, neobhodno vsaj zdaj obenem istinito faktično. Tako se ti samo pokrajina, ki jo n. pr. »z lastnimi očmi« gledaš, neobhodno vsaj zdaj obenem faktična, kar velja tudi za vsako dejstvo, ki ga misliš »z lastnim prepričanjem«, pri čemer je brez pomena vprašanje, ali je to tvoje gledanje in ta tvoja misel sicer morda vendar zmožna. Kar si pa samo na nepristen način (s pomočjo gole svoje predstave ali miselne »fantazije«) predstavljaš ali misliš, vse to je ti edino na podlagi takega predstavljanja in mišljenja nikakor ne zdaj obenem faktično ter si samo na nepristen način sploh lahko predstavljaš in misliš karkoli brez vsakega ozira na vprašanje, ali namreč to vsaj iz kakih drugih razlogov obenem pa faktično ali ne.

Tako pa se izkaže uprav omenjena istinitost ali faktičnost kot ona posebna stran pristojnih pojavov, ki nam jo kaže na njih samo pristnost predstavljanja in mišljenja, samo poseben način torej, kako si one pojave predstavljamo in mislimo: obenem istinito ali faktično se nam neposredno zdi vse to in samo vse to, kar si na pristen način predstavljam in kar na pristen način mislimo. Ker pa velja to načelno za vse pojave, ki si jih na ta način predstavljamo ter jih na ta način mislimo, je s tem že odkrit tudi prvi in zadnji fundament vsake umske pravilnosti in nepravilnosti. Saj vemo že iz omenjene prejšnje študije, da so tudi vse naše »halucinacije«, ozir. vse naše »zmote« misli namo pristne predstave, ozir. samo pristne misli, ki nam kažejo torej svoje objekte tudi tako, da se nam slednji neobhodno zde obenem istinito ali faktični, *dasi jim samim ta značaj ne gre*. O vseh ostalih, namreč nehalucinatoričnih in nezmotnih pristnih predstavah in mislih pa velja potemtakem tudi dvoje. Prvič nam radi iste svoje pristnosti tudi te predstave in misli svoje objekte kažejo tako, da se nam slednji neobhodno zde obenem istinito ali faktični; toda tu velja drugič še to, da so objekti sem spadajoči pristni predstav in misli tudi sami elektivni nositelji one istinitosti ali faktičnosti in sicer brez vsakega ozira na vprašanje, ali ali jih kdo obenem kakorkoli predstavlja ter misli ali ne. Slednji dostavek posebno jasno osvetli razliko sem spadajočih pristnih predstav in misli od halucinatoričnega in zmotnega predstavljanja in mišljenja, ki nam svoje objekte samo prikazuje tako, kot da bi bili istiniti ali faktični.

Istano pravilnost ter nepravilnost izvestnega predstavljanja in mišljenja pa lahko torej tako definiramo: Pravilnost pristnega predstavljanja in mišljenja temelji končno na orisanem objektivnem soglasju med zgolj psihološko kazalno tendenco predstave in miselne pristnosti na eni strani in mišljenja samim na drugi, njega nepravilnost pa iz orisanega nesoglasja med istimi činitelji. Zdaj je tudi povsem umljivo, zakaj stoji baš vse nepristno umsko doživljanje že načelno izven nasprotja med pravilnostjo in nepravilnostjo: zato, ker nam ne pristno predstavljanje in mišljenje prikazuje svoje objekte brez ozira na njih faktičnost ali nefaktičnost in ker torej tedaj in samo tedaj, kadar si karkoli predstavljam in mislimo na nepristen način, sploh ne moremo priti ne do »soglasja« ne do »nesoglasja« med tem načinom in pristnim objektom takega predstavljanja in mišljenja. S tem je torej že enkrat opozorjeno na to, da gori orisane istinitosti ali faktičnosti izvestnih objektov, na kateri edini temelji končno tudi pravilnost pristnega pristnega predstavljanja in mišljenja, ne smemo iskati v tem, kaj si na njih objektivno predstavljamo in mislimo, ker si vse to lahko predstavljamo in mislimo kakor na pristen tako na nepristen način; ta istinitost ali faktičnost izvestnih objektov je nasprotno istovetna samo z njih ono in to genere drugačno stranjo, katera utemeljuje v smislu orisane objektivnega soglasja samo poseben, namreč baš pristen način pristnega predstavljanja in mišljenja.

Vsekakor je zdaj v zadostni luči podan oni kardinalni postulat, čigar legitimnost moramo neobhodno predpostavljati, ako naj ne razpade v prazen nič vsako razlikovanje med strogo pravilnostjo in nepravilnostjo pristnega umskega doživljanja, postulat gori orisane istinitosti ali faktičnosti. Brez tega postulata bi bilo vnaprejšnjo iluzorno vsako razlikovanje med spoznavanjem in zmoto ter

predpostavljati celo oni, ki bi hotel to veljavnost — zanikati: Omenjeni postulat zanikati, se pravi, zopet trditi isto istinitost, da ni istinitosti. Taka trditev je pa enakovredna z izrekanjem praznih besed.

Iz orisane istinitosti ali faktičnosti same bi pa še daleko ne mogli izvesti celotne teorije umske pravilnosti, kar jasno kažejo s posebnim ozirom na mišljenje nešteti slučajji takih pristnih misli, takih prepričanj, ki niso nikaka »spoznavanja«, dasi imajo za svoje objekte tudi — istinita ali faktična dejstva. Sem bi spadal stari Grk, ki bi po kakršnikoli, samo ne znanstveni poti prišel n. pr. do prepričanja, da se solnce ne premika okrog zemlje. Sicer pa stoji to vprašanje v tesnem stiku z mojim že prej podanim razlikovanjem med spoznavanjem in zmoto ter med zaznavnim in halucinatoričnim predstavljanjem (»Problem spoznavanja in zmote« II.), kjer sem opozoril na okoliščino, da lahko izvira pristnost mišljenja in predstavljanja tudi iz golih psiholoških činitelev na pristojnem subjektu samem in da n. pr. takih pristnih misli ne moremo smatrati za »spoznavanja«. Toda tudi v onem slučaju, ko je kaka mati samo radi ljubezni do svojega otroka prepričana, da je njen otrok velik talent, ali pa ko je kdo samo radi svojega sovraštva do neke osebe prepričan, da je slednja zločinske narave, je lahko oni otrok v istini velik talent in je lahko ona oseba v istini zločinske narave. Kadar pa slednje velja, stojimo v gorenjem primeru pred prepričanj, ki imajo za svoje objekte istinita ali faktična dejstva, ki pa jih vendar ne moremo nazivati »spoznavanja«, ker izvirajo sama iz drugotnih činitelev, kateri nimajo nič opravka z istinitostjo njihovih objektov.

Tako pa se vidi, da moramo razlikovati še med vnanjo in notranjo pravilnostjo in da smo s svojim dosedanjim sklicevanjem na golo istinitost ali faktičnost objektov takega pristnega predstavljanja in mišljenja vpoštevali samo vnanjo pravilnost slednjega doživljanja. Da pa postane kako pristno predstavljanje in mišljenje tudi notranje pravilno, mora o njem veljati dvoje, prvič da ima istinito ali faktične pojave za svoje objekte, drugič pa še, da izvira po svoji pristnosti uprav iz one istinitosti ali faktičnosti svojih objektov same. Z drugimi besedami lahko to temeljno razliko med vnanjo in notranjo umsko pravilnostjo izrazim tudi tako: O predstavljanju in mišljenju, ki naj je bodisi vnanje bodisi notranje pravilno, mora veljati, da je samo pristnega značaja in da ima istinito ali faktične pojave za svoje objekte. Toda isto predstavljanje in mišljenje ima v slučaju gole vnanje svoje pravilnosti za svoje objekte — samo *per accidens* hkrati istinito ali faktične pojave, to pa zato, ker izvira njega pristnost v tem slučaju iz povsem drugačnih činitelev. V slučaju svoje notranje pravilnosti pa ima isto predstavljanje in mišljenje po lastni naravi za svoje objekte — hkrati istinito ali faktične pojave, to pa zato, ker izvira njega pristnost v tem slučaju iz istinitosti ali faktičnosti njegovih objektov same. — Same v tem zadnjem slučaju pa dobi pravilnost takega pristnega predstavljanja in mišljenja obenem spoznavno vrednost, ker samo s takim predstavljanjem in mišljenjem vedoma dojemamo istinito ali faktične pojave, dočim trčimo z zgolj vnanje pravilnim predstavljanjem in mišljenjem na istinito ali faktične pojave samo tako, kot slepa kura na zrna.

Drugi postulat, čigar legitimnost moramo zopet neobhodno predpostavljati, ako naj ne razpade v prazen nič vsako razlikovanje med strogo pravilnostjo in nepravilnostjo pristnega umskega doživljanja, je torej postulat gori orisane vnanje in notranje umske pravilnosti. Tudi brez tega postulata bi bilo vnaprejšnjo iluzorno vsako razlikovanje med spoznavanjem in zmoto, ker bi v tem primeru tudi vsa ona prepričanja, ki imajo, dasi samo *per accidens* ali »slučajno«, istinito pojave za svoje objekte, morali staviti na isto stopnjo kot »zmote«, iz česar bi pa sledilo, da je tudi za »spoznavanje« brez pomena vprašanje, ali ima za svoje objekte baš istinito pojave. Vemo pa že, da brez istinitosti ali faktičnosti na strani objektov tudi ni in ne more biti nikakega spoznavanja na strani pristojnih pristnih misli.

Dosedaj smo v okviru pravilnega umskega doživljanja vpoštevali samo take pristne predstave in misli, kojih pravilnost izvira iz efektivne istinitosti ali faktičnosti pristnih objektov. Nahajamo pa s posebnim ozirom na mišljenje še take slučaje, ko moramo izvestna prepričanja imenovati zdaj pravilna zdaj nepravilna brez vsakega ozira na istinitost ali faktičnost njihovih objektov. Tako je n. pr. sklep: *a je b, b je c, torej a je c*, vsekakor pravičen, sklep: *a je b, b je c, torej a ni c*, pa vsekakor nepravilen. In vendar je jasno, da je prava in nam dosedaj znana pravilnost sklepa: *a je c*, kakor tudi ista prava nam dosedaj znana nepravilnost obratnega sklepa: *a ni c*, odvisna samo od enake pravilnosti predhodnih prepričanj: *a je b in b je c*. Ako pa v dosedanjem smislu ne velja prvo ali drugo ali oboje teh predhodnih prepričanj, tedaj ista veljavnost tudi ne gre sklepnemu prepričanju: *a je c*, da, tedaj vsaj lahko tako velja samo nasprotno prepričanje: *a ni c*. In vendar bi tudi v slednjem slučaju rekli in morali reči, da sklepa »pravilno« n. pr. samo oni, ki izvaja iz svojih prepričanj: *a je b in b je c*, svoje prepričanje: *a je c*, vsekakor »nepravilno« pa oni, ki bi iz istih prepričanj izvajal nasprotno prepričanje: *a ni c*. S tem pa je rečeno, da moramo poleg dosedaj vpoštevanega materialne umske pravilnosti in nepravilnosti razlikovati še neko zgolj formalno umsko pravilnost in nepravilnost, pri čemer vladajo med obema tipoma umske pravilnosti in nepravilnosti dve odnošaji:

Materialno pravilno je ono pristno umsko doživljanje, ki ima za svoje objekte istinito ali faktične pojave, materialno nepravilno pa ono pristno umsko doživljanje, ki za svoje objekte nima istinitosti ali faktičnih pojavov. Zgolj formalno pravilno pa je vsako tako pristno umsko doživljanje, o katerem velja samo toliko, da sloni na drugih umskih doživljanjih istega subjekta tako kot na svojih »premisah«, da bi iz orisane materialne pravilnosti, ozir. nepravilnosti teh zadnjih sledila tudi njegova materialna pravilnost, ozir. nepravil-

nost; zgolj formalno nepravilno pa je vsako tako pristno umsko doživljanje, o katerem velja zopet samo toliko, da sloni na drugih umskih doživljanjih istega subjekta tako kot na svojih »premisah«, da bi iz orisane materialne pravilnosti, ozir. nepravilnosti teh zadnjih sledila narobe njegova materialna nepravilnost, ozir. pravilnost. Tako je v gorenjem primeru sklepno prepričanje: *a je c*, sloneče na prepričanjih: *a je b in b je c*, vsaj formalno pravilno, ker sledi gori definirana njegova materialna pravilnost, ozir. nepravilnost sama po sebi iz iste materialne pravilnosti, ozir. nepravilnosti njegovih premis, dočim bi na istih premisah sloneče nasprotno prepričanje: *a ni c*, bilo zopet vsaj formalno nepravilno, ker bi njegova ista materialna pravilnost sledila samo iz iste materialne nepravilnosti, njegova materialna nepravilnost pa samo iz iste materialne pravilnosti njegovih premis. S tem pa je dovolj jasno pokazano dvoje, da je namreč v danem slučaju kako sklepno prepričanje pač lahko formalno pravilno, a materialno nepravilno in narobe, da pa se bistvo orisane formalne pravilnosti ali nepravilnosti vendar ne da dojeti brez rekursa na poprej definirano materialno pravilnost ali nepravilnost, zato ne, ker izvira gola formalna pravilnost ter nepravilnost izvestnega umskega doživljanja samo iz pravkar definirane relacije do materialne pravilnosti in nepravilnosti pristojnega drugega umskega doživljanja.

Ta relacija je obenem taka, da nam takoj odpre oči za oni fundamentalni pomen, ki gre tudi v spoznavnem pogledu uprav vsemu formalno pravilnemu mišljenju. Edino ta relacija razlaga namreč okoliščino, da se oni, ki skuša vselej in vsepovsod vsaj formalno pravilno misliti, stavivše tem pso facto v najboljši položaj tudi za pridobivanje čim večjega števila hkrati materialno pravilnih prepričanj, to pa vsaj v toliko, v kolikor je slednje pridobivanje sploh od njega samega zavisno; oni pa, ki bi vselej in vsepovsod že formalno samo nepravilno mislil, bi se iz istega razloga nahajal ipso facto v najslabšem položaju tudi za pridobivanje hkrati materialno pravilnih prepričanj in to baš v toliko, v kolikor je to slednje pridobivanje tudi od njega samega zavisno. Tako pa izvira iz gori definirane relacije med zgolj formalno in materialno umsko pravilnostjo ali nepravilnostjo ona druga in zdaj v spoznavnem pogledu neprecenljiva stran baš formalne umske pravilnosti, namreč da uprav formalno pravilno umsko doživljanje neobhodno jačin in pospešuje obenem našo dispozicijo tudi za materialno pravilno umsko doživljanje, dočim uprav formalno nepravilno doživljanje tudi slednjo dispozicijo neobhodno ovira in manjša. Kakor torej gola formalna pravilnost sama še pač ne more jamčiti za »spoznaven« značaj umskega doživljanja, ki mu pripada, ker je tako jamstvo dano samo s poprej definirano notranjo materialno pravilnostjo onega doživljanja, je vendar vsaj formalna pravilnost našega umskega doživljanja najboljši porok za to, da se nahajamo, v kolikor to od nas samih zavisno, na najboljši poti tudi do materialne pravilnosti svojega umskega doživljanja.

Tako pa sledita še dva postulata, neobhodna za dovoljno teorijo umske pravilnosti, namreč postulat orisane materialne in formalne umske pravilnosti in pa postulat prioritete materialne napram zgolj formalni umski pravilnosti. S prvim postulatom izrekanjem dejstvo, da se formalna umska pravilnost ne krije z materialno, nastopajoč kot neobhodni pogoj za čim uspešnejše pridobivanje prve, z drugim pa, da moramo vselej tedaj, ko bi gola formalna pravilnost takega umskega doživljanja šla na račun njegove materialne pravilnosti, ozir. ko bi njegova gola formalna pravilnost se ve-

zala z njegovo materialno nepravilnostjo, formalno pravilnost tega doživljanja pustiti na cedilu v prid njegovi materialni pravilnosti.

V okviru orisane formalne umske pravilnosti same pa trčimo kmalu še na poseben postulat, ki ga tudi ne sme prezreti celotna teorija umske pravilnosti in ki ga lahko nazivam postulat sklenjene formalne umske pravilnosti. Mislimo si človeka, ki bi najprej tako sklepal: Vsi ljudje so umrli, Cajus je človek, torej Cajus ni umrl, nato bi pa to svoje sklepno prepričanje (Cajus ni umrl) uporabil kot sopremo za to nadaljnjo sklepanje: Cajus ni umrl, Cajus je človek, torej nahajamo tudi neumrle ljudi. V tem primeru imamo pred seboj dvoje sklepnih prepričanj, izmed katerih je prvo (»Cajus ni umrl«) po naših dosedanjih vidikih že formalno nepravilno, drugo (»nahajamo tudi neumrle ljudi«) pa vsaj formalno povsem pravilno, to pa zato, ker bi iz materialne pravilnosti, ozir. nepravilnosti premis (»Vsi ljudje so umrli«) — »Cajus je človek« prvega sklepa sledila obratno njegova materialna nepravilnost, ozir. pravilnost, dočim bi samo iz materialne pravilnosti, ozir. nepravilnosti premis (»Cajus ni umrl«) — »Cajus je človek« drugega sklepa sledila obenem ista njegova materialna pravilnost, oz. nepravilnost. Toda ta slednja in po naših dosedanjih vidikih na sebi vsaj formalno povsem pravilen sklep je obenem tak sklep, ki ima med svojimi obligatoričnimi premisami že formalno nepravilno prepričanje (»torej Cajus ni umrl«). Vsled tega posebnega svojega značaja pa tudi ta sklep izgubi svojo po naših dosedanjih kriterijih dozeveno formalno pravilnost in postane enakovreden z vsakim že zgolj formalno nepravilnim sklepanjem; na zunaj se to v našem primeru lepo vidi že na tem, da ta sklep (»torej nahajamo tudi neumrle ljudi«) diametralno nasprotuje temeljni premisi (Vsi ljudje so umrli) svoje lastne premise (Cajus ni umrl).

Isto velja tudi za vse druge slučaje te vrste. Ako naj bo kako umsko doživljanje vseskozi vsaj formalno pravilno, tudi med vsemi njegovimi premisami ne smemo nahajati nikakega umskega doživljanja, ki bi zase bilo že in vsaj formalno nepravilno. Samo tedaj, ako je celokupno naše mišljenje tudi v tem smislu formalno pravilno, da ne sloni na nikakih in zase zopet že formalno nepravilnih premisah, se nahajamo v onem najugodnejšem (dasi faktično seveda komaj dosegljivem) položaju, ko smo vsaj s svoje strani odpravili vse ovire tudi materialno pravilnega lastnega umskega doživljanja. Tako pa leži na dani ista važnost orisane zadnjega postulata za celotno teorijo umske pravilnosti.

Navedel sem torej lahko skupno petero postulatov, s katerimi stoji in pade vsako razlikovanje med strogo pravilnostjo in nepravilnostjo izvestnega umskega doživljanja in katere moramo torej smatrati obenem za načelne fundamente tradicijske, Aristotelove logike, ki razvija vse nadaljne zakone baš te umske pravilnosti in nepravilnosti, zakone naše umske pameti. Čas je torej, da se povrnemo k svojemu temeljnemu in že v prvem delu pričujoče študije načetemu vprašanju, ali smemo in moramo govoriti o isti strogi pravilnosti ter nepravilnosti tudi na polju svojega čustvovanja in stremjenja in torej obenem o zakonih posebne, nagonске pravilnosti, o zakonih posebne, nagonске pameti.

To vprašanje bo pa zdaj v hipu odločeno, kakor hitro se nam v sledečem posreči pokazati, da odgovarja pravkar odkriti petorici načelnih fundamentov (istinitost, vnanja — notranja pravilnost, materialna — formalna pravilnost, prioriteta materialne in sklenjenost formalne pravilnosti) tradicijske logike predstavljanja in mišljenja — enaka petorica načelnih fundamentov nove logike, logike čustvovanja in stremjenja.

Prosper Mérimée:

Verne duše v vicah.

(Nadaljevanje.)

»Še nadaljnjih pet!« je zaklical in prebledel od jeze. Don Juan je nekaj ugovarjal; nato pa se je podal in izročil štiri zlatnike, ki so sledili prvemu petim. Don Garcia je vrgel karte nasprotniku v obraz in je jezen vstal. Rekel je donu Juanu: »Vedno ste imeli srečo in slišal sem, da zadnji denar lahko mnogo izpremeni.«

Don Juan je bil prav tako divji kakor on. Misli ni več ne na maše ne na prisego. Položil je na as preostali zlatnik in kmalu izgubil še tega.

»Vrag vzemi kapitana!« je zaklical. »Po mojem mnenju je njegov denar začaran.«

Nasprotnik je vprašal če hočeta še igrati; vendar denarja nista imela, posoditi pa tudi nihče ni hotel, ker so vsi živeli od danes do jutri; zato sta morala pustiti karte in iskati tolažila pri vinu. Na dušo uboga kapitana so popolnoma pozabili.

Spanci so nekaj ni pozneje dobili ojačenja; začeli so ofenzivo in prodrli v izgubljeno ozemlje. Zavzeli so kraje, kjer so še bili pred nekaterimi dnevi. Mrtveci še niso bili pokopani. Ker je bil pogled nanje strašen in so razširjali močen smrad, sta don Juan in don Garcia vzpodbodla konja. Naenkrat pa je vojak, ki je jezdil pred njima zagledal neko truplo v jarku in prestrašeno kričnil. Stopila so bližje in spoznali stotnika Gomarro; bil je že ves izpremenjen. Spačene in od strašnih muk izorane poteze so pričale o grozah njegove zadnje ure. Dasi je don Juan že večkrat zrl enake prizore, se vendar ni mogel obvladati, da ne bi vse vztrepetal ob pogledu na tega mrtveca, kogar izbuljene in s krvjo podplute oči so grozeče strmele vanj. Spomnil se je, kaj je objubil stotniku in kako je vse pustil v nemar. Toda po številnih izkušnjah pridobljena trdosrčnost je kmalu udušila glas vesti. Dal je izkopati grob za kapitana. Slučajno je bil prisoten nek kapucinec, ki je izmolil molitve za mrtve. Pokropil je miliča z blagoslovljeno vodo, nato pa so ga zasuli s kamenjem in s prstjo; vojak so nadaljevali pot bolj molčeči kakor običajno.

don Juan je opazil nekega starega prostaka, ki je dolgo časa iskal po žepih, končno izvalil zlatnik in ga dal kapucincu z besedami:

»To naj bo za maše za stotnika Gomarro.«

Ta dan se je don Juan izkazal silno hrabrega; bil je povsod v najhujšem ognju, da bi vsak, kdor ga je videl, rekel, da išče smrti.

»Je pač korajžen, kdor nima vinarja v žepu,« so govorili tovariši.

Par dni po smrti stotnika Gomarra je bil nek mladenič pridelan kot novinec v stotnijo, v kateri sta služila don Juan in don Garcia; zdel se je neustrašen in odločen, toda bil je mrkega in zapretega značaja. Nihče ga še ni videl poplvtati ali posedati pri igri; po cele ure je prebiral na klopi pred stražnico, ali je gledal letati muhe, ali pa je meril s puško in napenjal petelina. Volaki so se norčevali iz njegovega samotarstva in mu dali pridevek Modesto. Pod tem imenom je bil znan pri celi stotniji; celo poveljniki ga niso klicali drugače.

Vojska se je končala z obleganjem Berg-oo-Zoomo ki je bilo silno krvavo, ker so se obleganci branili s skrajno hlastostjo. Neke noči sta bila oba prijatelja na istem mestu pri straži, ki je bila izpostavljena mnogim nevarnostim. Izpadi so bili pogosti in izgube velike.

Prva polovica noči je potekla v vednih alarmih; potem pa so napadalci in branilci podlegli utrujenosti. Ogenj je ponehal in globoka tišina je pregrnila pokrajino; le zdaj in zdaj jo je pretrgal osamel strel vedno budnih straž. Bilo je okoli četrte ure jutraj; v tem času bedeci človek navadno občuti strupen mraz in nekako moralno potrtost, ki jo povzroča fizična utrujenost in želja po spanju. Ni tako hrabrega voljaka, ki bi ne priznal, da ga ob tem času obhajajo slabosti, katerih bi se bil sramoval ob belem dnevu.

»Za vraga,« je zaklical don Garcia, ki se je prestopal z noge na nogo, da bi se ogrel in se še tesneje zavil v svoj plašč: »Jaz kar čutim, kako mi mozeg ledeni v kosteh; mislim, da bi me holandski otrok lahko pobil z vrčkom piva. Ne spoznam se več, prav zares. Ob puku puške se sedaj kar strsem. In če bi bil pobožen, bi sedaj veroval vsem svarilom odzgoraj.« (Dale pri.)

